

แนวโน้มการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขงจากจังหวัดนครพนมถึงจังหวัดอุบลราชธานีและแขวงคำม่วนถึงแขวงจำปาสัก¹

Tendency of Public Policy Movement on the Tourism along with Mekong River: A Case Study of Nakhonpanom Province to Ubonrachathani Province and Khammouane Province to Champasak Province.

ประจวบ จันทร์หมื่นและคณะ² Prajuap Janmeun and Group

บทคัดย่อ

ปัญหาที่ตักค้างมานานของการจัดการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขงมี 4 ประการสำคัญคือ 1. ด้านแหล่งท่องเที่ยวยังขาดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีศักยภาพดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ ขณะเดียวกันแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วแม้พยายามปรับปรุงในหลายๆด้าน แต่เป็นการปรับปรุงเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆเริ่มทรุดโทรมลง 2. ด้านหน่วยงานสนับสนุนทั้งภาครัฐและผู้ประกอบการยังมีลักษณะขาดการ บูรณาการแผนพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน 3. ชุมชนขาดบุคลากรด้านการจัดการท่องเที่ยว และ 4. การจัดการท่องเที่ยวระหว่างประเทศไทย-ลาว ตามลำน้ำโขงยังมีข้อจำกัดด้านกฎหมายข้อบังคับ

แนวโน้มในอนาคตของการจัดการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขง จะเกิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากขึ้น ชาวบ้านในหมู่บ้านตามลำน้ำโขงจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ข้อเสนอในการพัฒนาการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขงในพื้นที่ศึกษาคือ การบูรณาการนโยบายสาธารณะด้านการท่องเที่ยวตั้งแต่ระดับชุมชน ระดับจังหวัดและระดับกลุ่มจังหวัดนครพนม มุกดาหาร อานาจเจริญและอุบลราชธานี โดยภาครัฐจะต้องมีเอกชนร่วมเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันให้มีแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยงระหว่าง 4 จังหวัด โดยใช้ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงเป็นเนื้อหาสำคัญในการขยายภาพลักษณ์การท่องเที่ยวใน 4 จังหวัด

คำสำคัญ: การขับเคลื่อน, นโยบายสาธารณะ, การท่องเที่ยวตามลำน้ำโขง

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวและแผนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ลุ่มน้ำโขงไทย-ลาว พื้นที่จังหวัดนครพนมถึงจังหวัดอุบลราชธานีและแขวงคำม่วนถึงแขวงจำปาสัก สนับสนุนทุนวิจัยจาก เครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ (คอบช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ปีงบประมาณ 2558

² อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

¹This article is a part of the study of Developing of Sustainable Creative Tourism for the Tourism along the Thai-Lao Mekong River in Nakhonpanom, Ubonrachathani, and Khammouane and Champasak; funded by National Research Management System and Thailand Research Fund 2015

²Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Sisaket Rajabhat University

Abstract

Problems that have been left over for a long time of tourism management along with Mekong river, there are 4 important points; namely 1) on the tourist attraction, it doesn't have the new tourist attraction to attract new group tourists, at the same time the tourist attractions there have already been, although they try to adjust in many cases, but it is only adjusting the important tourist attraction. So it can make other tourist attractions being declined, 2) auxiliary agencies both government sector and private sector, they still lack of development plan integration together, 3) communities there are not still personnel on the tourism management and 4) tourism management between Thailand and Laos along with Mekong river, it still has limitation on the law.

Tendency in the future of tourism management along with Mekong river, it will have tourism management by more and more community. Villagers in the villages along with Mekong river will participate in more and more tourism management. As for suggestions in tourist attractions development along with Mekong river in the area study; namely public policy integration on the tourism since community level, provincial level and the group level of Nakhonpanom province, Mukdaharn province, Amnartcharoen province and Ubonrachathani province, government sector must have private sector joining as the important mechanism in pushing forward to have tourism strategic plan linked with 4 provinces by use of social and cultural variety of basin of a Mekong river as the important matter in stretching the tourism image in 4 provinces.

Keyword: *Movement, Public Policy, Tourism along with Mekong River*

บทนำ

ปี พ.ศ. 2555 คณะวิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดสกลนคร นครพนม มุกดาหาร สู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหา (Story) ในเชิงสังคมและวัฒนธรรมที่มีในแหล่งท่องเที่ยวของกลุ่มประเทศไทย-ลาว-เวียดนาม คือปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้ผู้คนในกลุ่มประเทศเข้าใจกันมากขึ้น ผลการศึกษาเสนอว่าเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของผู้คนทั้ง 3 ประเทศ ต้องถูกยกระดับให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวสู่สากล เพื่อสร้างแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ที่กำลังขยายตัว (จักรี เตชะวาริ.2556) ต่อมาในปี พ.ศ.2556 คณะวิจัยได้พัฒนาโครงการต่อเนื่อง โดยได้รับทุนสนับสนุนโครงการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขงไทย-ลาว กรณีศึกษาจากเชียงคานถึงโขงเจียม มุ่งศึกษาภูมิศาสตร์แม่น้ำโขง และแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเสนอเส้นทางท่องเที่ยวทางเรือในลำน้ำโขง การศึกษาด้านภูมิศาสตร์พบว่าภูมิศาสตร์แม่น้ำโขงมีลักษณะสำคัญที่สนับสนุนการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตามผลการศึกษาของคณะวิจัยในปี 2555 -2556 พบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขงระหว่างประเทศไทย-ลาว ยังมีข้อจำกัดหลายประการโดยเฉพาะการบูรณาการนโยบายการท่องเที่ยวในระดับ ดั้งที่มิ่งสรรค์ ชาวสะอาด (2555) ได้เสนอไว้ว่าท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) การท่องเที่ยวชุมชนจะมีความสำคัญขึ้น รัฐและเอกชนต้องพัฒนานโยบายสาธารณะร่วมกัน แม้จังหวัดนครพนมและแขวงคำม่วน จังหวัดมุกดาหารและแขวงสาละวันรวมทั้งจังหวัดอุบลราชธานีและแขวงจำปาสักจะเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวที่มีศักยภาพบางประการ เนื่องจากทั้งสามจังหวัดและสามแขวงตั้งอยู่ในเขตการคมนาคมที่สะดวก มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย จะมีเพียงจังหวัดอำนาจเจริญที่ถือว่ามียุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขงเนื่องจากมีเพียงอำเภอขามเฒ่าที่ตั้งอยู่ติดฝั่งลำน้ำโขง แต่โดยภาพรวมแล้วการจัดการท่องเที่ยวในกลุ่มน้ำโขงยังคงมีมูลค่าของรายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยวจำนวนน้อยหากเทียบกับภาคอื่นๆ

บทความนี้มุ่งอธิบายสถานภาพการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขงในภาคอีสานในลักษณะ cross-border tourism และจะชี้ให้เห็นแนวโน้มสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขง เพื่อเสนอให้ทุกภาคส่วนหันมาให้ความสำคัญกับการบูรณาการแผนการทำงานร่วมกัน เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวลักษณะใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นในกลุ่มจังหวัดนครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญและอุบลราชธานี โดยเฉพาะในประเด็นการยกระดับความ

ร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างไทย-ลาว และให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของภาคทัศนชีวิตคนไทยที่กำลังเปลี่ยนแปลงตามสังคมโลก(มิ่งสรรค์ ชาวสะอาดและอภิวัฒน์ รัตนวราพะ.2557) โดยจะนำเสนอในหัวข้อสำคัญตามลำดับดังนี้

1. ความสัมพันธ์ของภูมิศาสตร์ลำน้ำโขงกับการท่องเที่ยว
2. ความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมสองฝั่งโขงไทย-ลาว
3. แนวโน้มการจัดการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขง กรณี จังหวัดนครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ อุบลราชธานี
4. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ความสัมพันธ์ของภูมิศาสตร์ลำน้ำโขงกับการท่องเที่ยว

ภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วย 20 จังหวัด เป็นภาคที่มีเนื้อที่มากที่สุดของประเทศไทย ประกอบด้วยแม่น้ำหลักจำนวน 3 น้ำคือ แม่น้ำโขง แม่น้ำชี แม่น้ำมูล โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นแบ่งเขตแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งแม่น้ำโขงนี้มีระยะทางครอบคลุม 7 จังหวัดในภาคอีสาน ตั้งแต่จังหวัดเลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญและอุบลราชธานี ระยะทางประมาณ 850 กิโลเมตร

ลักษณะทั่วไปของแม่น้ำโขงกับการท่องเที่ยว

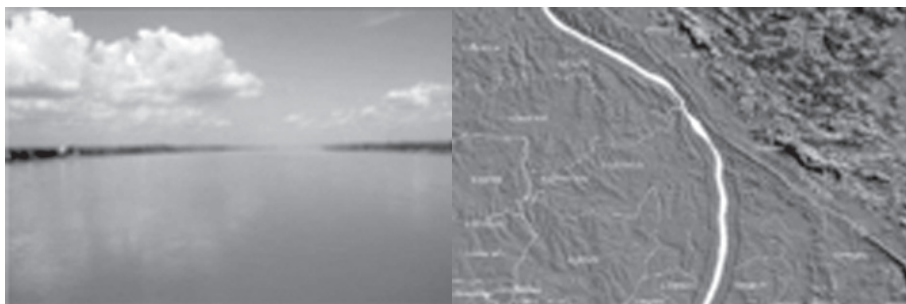
การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขงไทย-ลาว กรณีศึกษาจากเชียงคานถึงโขงเจียม(2556) ได้จำแนกลักษณะสำคัญของลำน้ำโขงที่สัมพันธ์กับแหล่งท่องเที่ยวได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 แม่น้ำโขงจะมีเกาะ แก่ง ดอน เล็กๆ กระจายกระจัดกระจาย กว้างตลอดแม่น้ำโขง ในหน้าแล้ง บริเวณจากอำเภอเชียงคาน อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย จนถึงจังหวัดบึงกาฬ ด้วยภูมิศาสตร์ลักษณะนี้ ถือเป็นพื้นที่อุปสรรคต่อการล่องเรือเพื่อการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามจะพบการท่องเที่ยวที่สำคัญบริเวณนี้ เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องพญานาค เช่น ที่จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ ดังนั้นภูมิศาสตร์ของแม่น้ำโขงในกลุ่มจังหวัดเลย หนองคาย บึงกาฬ จึงทำให้เกิดการท่องเที่ยวในลักษณะความเชื่อเรื่องตำนานพญานาค เกิดการท่องเที่ยวเช่น การชมบั้งไฟพญานาค ที่อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย และลักษณะการล่องเรือจะพบการล่องเรือระยะสั้นเพื่อการท่องเที่ยวชมกิจกรรมท่องเที่ยวดังกล่าว

ลักษณะที่ 1 แม่น้ำโขงตอนบน (ที่มา : คณะวิจัย)

ลักษณะที่ 2 แม่น้ำโขงราบเรียบด้วยสายน้ำ ไม่มีเกาะ แก่งดอน ซึ่งจะปรากฏในบริเวณจังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร การศึกษาพบว่าลักษณะของภูมิศาสตร์แม่น้ำโขงจะสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางเรือที่สามารถล่องแม่น้ำโขงชมแหล่งท่องเที่ยวสองฝั่งแม่น้ำโขง เช่น ที่จังหวัดนครพนมจะพบการจัดการท่องเที่ยวทางเรือเพื่อพานักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวตามแม่น้ำโขง

ลักษณะที่ 2 แม่น้ำโขงตอนกลาง (ที่มา : คณะวิจัย)

ลักษณะที่ 3 เป็นแก่งหิน โขดหิน ที่มีลักษณะโดดเด่น แตกต่าง มีสีสัน ซึ่งจะพบภูมิศาสตร์ลักษณะนี้ตั้งแต่พื้นที่อำเภอขานูมาน จังหวัดอำนาจเจริญ ผ่านอำเภอเขมราฐ อำเภอโพธิ์ไทร จนถึงอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี บริเวณนี้เป็นอุปสรรคต่อการล่องเรือระยะยาว ลักษณะภูมิศาสตร์เช่นนี้ทำให้เกิดการท่องเที่ยวตามแม่น้ำโขง ที่ใช้ความงามของแก่ง โขดหิน เช่น แหล่งท่องเที่ยวหาดสลึง แหล่งท่องเที่ยวสามพันโบก รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวแม่น้ำสองสีที่อำเภอโขงเจียม

ลักษณะที่ 3 ภูมิประเทศในเขตที่ราบสูง (ที่มา : คณะวิจัย)

2. ความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมของคนสองฝั่งโขงไทย-ลาวและการท่องเที่ยวแบบ cross-border tourism

จากลักษณะของแม่น้ำโขงดังที่เสนอไว้ ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตคนสองฝั่งโขง เมื่อพิจารณาในลักษณะ cross-border tourism จะพบว่าก่อนจึงเข้าสู่แขวงคำม่วนฝั่ง ตามเส้นทาง R 13 ยังคงมีวิถีวัฒนธรรมของชาวลาวปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไป มีลักษณะสำคัญคือหมู่บ้านที่ห่างไกลตัวเมืองจะมีสภาพบ้านเรือนที่ทรุดโทรม บ้านหลายหลังถูกสร้างไว้เพียงเสาปูน ไม่มีหลังคา บ้านหลายหลังใช้ไม้ไผ่ทำเป็นฝาบ้าน มีเรื่องเล่ากันว่าถ้าเห็นบ้านลักษณะมีแต่เสาปูนดังกล่าวนี้ให้สันนิษฐานว่าลูกสาวบ้านดังกล่าวกำลังมาทำงานที่ประเทศไทย หรือเข้ามาทำงานในตัวเมืองของแขวงใหญ่อื่นๆในลาว ยังเก็บเงินได้ไม่พอสร้างบ้านครั้งเดียว จึงค่อยๆทยอยเติมไปทีละอย่าง เด็กๆชาวลาวจำนวนมากในหมู่บ้านลี้กเข้าจากถนน R13 ใส่เสื้อมอมแมม พวกเขาเล่นสนุกกับดินโคลนและทุ่งนา หากเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ วิถีชีวิตและความบันเทิงของพวกเขาก็คือการเล่นน้ำในลำน้ำดังกล่าว อาทิหมู่บ้านที่ติดลำน้ำโขง หากเดินทางผ่านหมู่บ้านที่มิ่งงานบุญ จะพบเห็นหนุ่มสาวแต่งตัวสวยงาม ถือขันสีเงิน สีทอง มาขอรับบริจาค เพื่อนำไปทำบุญบ้าน หรือทำบุญในวัดเช่นทำบุญกฐิน ทำบุญบูชาพระ สภาพโดยทั่วไปในช่วงที่ผู้เขียนเดินทางสำรวจในปี พ.ศ. 2558 สปป.ลาว ถนนริมฝั่งแม่น้ำโขงกำลังได้รับการพัฒนา ดังเช่นที่แขวงคำม่วนเส้นทางทางจากน้ำปากกระดิ่ง ลงมาทางใต้เพื่อเข้าเมืองหินบูน ที่เมืองหินบูนมีด่านชั่วคราวหินบูน (บ้านปากน้ำ ตรงข้ามกับอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม) แต่การใช้ด่านยังคงมีจำนวนน้อย การคมนาคมส่วนใหญ่ใช้เรือของชาวบ้านระหว่างไทย-ลาว สาเหตุที่ด่านนี้มีผู้คนใช้น้อยด้านหนึ่งเพราะไม่ใช่ด่านที่มีการค้าขายสินค้าจำนวนมาก หากแต่เป็นด่านที่ชาวบ้านไทย-ลาวใช้เดินทางไปมาหาสู่กัน จะมีซื้อสินค้าบ้างแต่มีจำนวนน้อย ชาวลาวที่ข้ามจากด่านหินบูนจะไปซื้อสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้า อาหารการกินที่ท่าอุเทนบ้าง ซื้อที่บ้านไชยบุรีบ้าง เป็นการเดินทางไปซื้อสินค้าแบบไปกลับไม่ค่อยได้ค้างคืน

ด่านหินบูนและท่าเรือใน สปป.ลาว (ที่มา : คณะวิจัย)

วิถีชีวิตของคนสองฝั่งโขงบริเวณด้านหิโนนนี้ ยังคงมีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับแม่น้ำโขง ตั้งแต่การคมนาคมที่ต้องใช้เรือข้ามฟาก ซึ่งเป็นเรือขนาดเล็กมีคนนั่งไม่เกิน 7 คน มีเครื่องยนต์ติดที่ท้ายเรือใช้เวลาล่องข้ามไม่เกิน 30 นาที ชาวลาวจะเดินทางไปตัวเปล่า แต่เมื่อกลับมาต่างมีสินค้าบรรทุกมาเต็มเรือ สิ่งเหล่านี้สะท้อนวิถีการพึ่งพาระหว่างคนสองฝั่งบริเวณดังกล่าวนี้ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังคงมีการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำโขงเป็นที่เล่นน้ำ เป็นแหล่งหาปลา เด็กๆชาวลาวยึดเบ็ดตกปลาแบบดั้งเดิมคือ เป็นเหล็กที่ทำจากไม้ไฟหลายอย่างดี มีเชือกมัดหมากเบ็ดไว้ ซึ่งหากมองในมิติด้านการท่องเที่ยวแล้ว วิถีดั้งเดิมของชาวลาวดังกล่าวนี้คือเสน่ห์ของลาวที่เข่าใช้ผูกมัดใจนักท่องเที่ยวมาโดยตลอด

วัฒนธรรมความเชื่อเรื่อง
พระธาตุกับพญานาคของ
คนสองฝั่งโขง
(ที่มา : คณะวิจัย)

ในด้านฝั่งประเทศไทย ก่อนถึงจังหวัดนครพนมในฝั่งไทย ลักษณะของสังคมและวัฒนธรรม บริเวณเมืองไชยบุรี ซึ่งปัจจุบันได้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสังคมวัฒนธรรม เป็นชุมชนปากน้ำสงคราม เชื่อมต่อแม่น้ำโขง ลักษณะเด่นเป็นชุมชนดั้งเดิมที่กำลังมีแนวทางการพัฒนาชุมชนตนเอง เป็นชุมชนท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่กำลังขยายตัว มีการสร้างภาพลักษณ์ผ่านประวัติศาสตร์การสร้างเมือง ซึ่งตรงข้ามเป็นหมู่บ้านหิโนนชุมชนลาวที่ยังไม่มีการขยายตัวของหมู่บ้านดังที่ได้เสนอไว้ในเบื้องต้น บ้านเรือนฝั่ง สปป.ลาว ยังคงมีลักษณะความเป็นชุมชนดั้งเดิมมากกว่าฝั่งหมู่บ้านไชยบุรี ความดั้งเดิมดังกล่าวนี้ อาทิเช่น การทำรั้วไม้ไผ่รอบบ้าน ไม่ได้ใช้รั้วบ้านเป็นปูนซีเมนต์เหมือนกับประเทศไทย การมีรั้วไม้ไผ่ของลาวกลับเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่ง หากมองในมิติของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ลักษณะชุมชนบ้านหินปูน สปป.ลาว (ที่มา : คณะวิจัย)

จากอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ลงสู่เขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ลักษณะเด่นบริเวณผ่านแม่น้ำเซบั้งไฟของ สปป.ลาว มีถนนหมายเลข 11 ที่สามารถวิ่งได้สะดวก เป็นที่ตั้งของ พิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์บ้านเชียงหวาง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ทาง สปป.ลาว ได้รับทุนสนับสนุนจากประเทศเวียดนามในการก่อสร้าง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ติดฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งในฝั่งอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนมก็เป็นสถานที่ตั้งของพระธาตุพนม บริบทสังคมวัฒนธรรมบริเวณนี้จึงมีความหลากหลายทั้งด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ รวมถึงประวัติศาสตร์ชาติของไทย-ลาว-เวียดนาม

พิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์
บ้านเชียงหวาง แขวงคำม่วน
(ที่มา : คณะวิจัย)

พิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์บ้านเชียงหวาง แขวงคำม่วน ตั้งอยู่ฝั่งลำน้ำโขง สามารถเดินทางเข้าชมได้อย่างสะดวกตามเส้นทางหมายเลข 11 ซึ่งเป็นเส้นทางคู่ขนานกับเส้นทางสาย 13 ที่เป็นถนนสายหลักของ สปป.ลาว ตรงข้ามของฝั่งลาวในพื้นที่นี้เป็นเขตพื้นที่ของจังหวัดนครพนมไล่ลงมาถึงจังหวัดมุกดาหาร พื้นที่จังหวัดนครพนมลงมาถึงจังหวัดมุกดาหารพบว่ามีการขยายพื้นที่ของเกาะ แก่ง ดอน เกิดขึ้นใหม่หลายแห่ง ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิศาสตร์แม่น้ำโขง พื้นที่ของอำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ตั้งแต่ตำบลดงหมู ตำบลปงขาม ตำบลชะโนด เมื่อพิจารณาเส้นทางการคมนาคมทางน้ำ สามารถล่องเรือได้จนมาถึงสะพานมิตรภาพแห่งที่ 3 ของมุกดาหาร ต่อจากมุกดาหารมาสู่จังหวัด

อำนาจเจริญ ภูมิศาสตร์จังหวัดอำนาจเจริญสามารถเดินเรือได้และมีเกาะดอนขนาดใหญ่ตั้งอยู่ตามแม่น้ำโขง พื้นที่ที่มีเกาะ ดอน จากจังหวัดมุกดาหารถึงจังหวัดอำนาจเจริญมีพื้นที่อุปสรรคสำคัญเป็นเกาะ แก่ง ดอน โดยเฉพาะบริเวณอำเภอขานุมาน จังหวัดอำนาจเจริญ ซึ่งเป็นพื้นที่ของตำบลขานุมาน และตำบลโคกสาร เป็นที่ตั้งของแก่งช้างหมอบ บริเวณนี้จะมีเกาะแก่ง มากมาย ทำให้แม่น้ำโขงมีพื้นที่บริเวณแคบมาก ตรงข้ามกับจังหวัดอำนาจเจริญมีอาณาเขตติดกับแขวงสาละวันบางส่วน ซึ่งถือว่าเป็นเขตที่มีศักยภาพของจังหวัดอำนาจเจริญ ลักษณะเกาะแก่งเหล่านี้ นำสู่การสร้างพื้นที่ท่องเที่ยวตามแม่น้ำโขงเพื่อชมวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนสองฝั่งโขง ที่อำเภอขานุมานจึงมีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเองเกิดขึ้น เช่นการจัดเทศกาลการท่องเที่ยวเมืองยักษ์คู่ ชาวขานุมานจัดเทศกาลนี้เพื่อให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวระหว่างชาวขานุมานกับชาวลาวฝั่งตรงข้าม อันเป็นหมู่บ้านชาวลาวที่มีสถานที่ท่องเที่ยวคือปราสาทเขื่อนหิน ที่ทางการลาวมีความพยายามพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งของแขวงสะหวันเขต แต่เนื่องจากระยะทางไกลจากแขวงจิงยังคงไม่มีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้นนัก มีเพียงข้อมูลในแผ่นพับประชาสัมพันธ์ของทางแขวง อย่างไรก็ตามด้านสังคม วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ของคนทั้งสองฝั่งยังคงเกิดขึ้นจากการไปมาหาสู่กันทางเรือ ดังเช่น ชุมชนฝั่งไทยอำเภอขานุมานก็มีด่านประเพณี ซึ่งใช้วิธีกำกับดูแลโดยผู้นำชาวบ้าน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงหลายหน่วยงาน แต่ในพื้นที่เองบทบาทของคนในชุมชนมีความสำคัญมากต่อการควบคุมดูแลกันและกันในการข้ามแดน ผ่านด่านลักษณะนี้ ดังเช่นที่ด่านอำเภอขานุมานจะมีการตั้งคณะกรรมการดูแลบริเวณด่าน ซึ่งในคณะกรรมการนั้นนอกจากมีเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้วยังมีชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามลำโขงนั้นเป็นคณะกรรมการด้วย เนื่องจากเป็นกลุ่มที่รู้จักมักคุ้นกันดีทั้งไทยและลาว การดูแลควบคุมกันเองจึงเป็นแนวทางสำคัญของการจัดการเรื่องต่างๆบริเวณด่านตามลำน้ำโขง ซึ่งมีผลกับการจัดการท่องเที่ยวด้วย โดยเฉพาะการท่องเที่ยวของชุมชนที่ข้ามฝั่งไปมา จะมีข้อตกลงระหว่างเมืองต่อเมือง หรือหมู่บ้านต่อหมู่บ้าน

ด่านประเพณีฝั่งไทย
จังหวัดอำนาจเจริญ
(ที่มา : คณะวิจัย)

ส่วนด่านผ่านแดนฝั่ง สปป.ลาว ก็มีอยู่ตลอดสองฝั่งแม่น้ำโขง ทุกจุดถือเป็นจุดสำคัญที่ทำให้เกิดการคมนาคมระหว่างกันของคนสองฝั่งโขง ดังกรณีด่าน บ้านปากตะพาน เมืองละคอนเพ็ง แขวงสาละวัน ตรงข้าม ด่านถาวร บ้านปากแซง อำเภอนาตาล จังหวัดอุบล เป็นด่านขนาดใหญ่มีการขนส่งสินค้าจำนวนมาก ผู้คนนิยมข้าม เพราะในฝั่งไทยเป็นที่ตั้งของวัดปากแซง ซึ่งถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนาที่สำคัญและมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวจำนวนมาก ทำให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจมีความสำคัญ อีกทั้งความสัมพันธ์ของคนสองฝั่งในทางพุทธศาสนามีความสำคัญต่อจิตใจของคนสองฝั่งโขง ดังนั้นบริเวณนี้จึงมีการคมนาคม ข้ามฝั่งไปมาจำนวนมาก จากเมืองละครเพ็ง ลักษณะชุมชนของ สปป.ลาว จะตั้งอยู่เมืองสำคัญๆ ตามเส้นทางหมายเลข 13 เนื่องจากมีภูเขากั้น ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญที่ทำให้แม่น้ำโขงตอนล่างนี้ เป็นเกาะ แก่ง ชุมชนท้ายสุดจากการศึกษาตั้งอยู่ ด่านข้ามแดนบ้านสิงสัมพันธ์ เมืองชนะสมบุญ แขวงจำปาสัก ชื่อบ้านด่านเก่า ตรงข้าม ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม เป็นด่านที่ไม่ใหญ่มากแต่ประชาชนทั้งสองฝั่งนิยมข้ามมาก มีร้านค้าขายสินค้าไว้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวจากฝั่งไทย

สุดท้ายของเส้นทางท่องเที่ยวแบบ cross-border tourism ที่เทศบาลเมืองโขงเจียม สุดท้ายของแม่น้ำโขง ที่อดีตที่ตั้งชุมชนจะอยู่ห่างจากแม่น้ำโขง แต่เมื่อมีการขยายตัวของเมือง โดยเฉพาะส่วนราชการ และการประชาสัมพันธ์ลักษณะแม่น้ำสองสีที่โขงเจียม ตะวันขึ้นที่โขงเจียม รวมถึงอุทยานแห่งชาติผาแต้ม ทำให้อำเภอโขงเจียม กลายเป็นที่ท่องเที่ยวที่โดดเด่น ทั้งที่มีลักษณะภูมิศาสตร์ปิดด้วยแม่น้ำโขง กล่าวคือเป็นจุดสิ้นสุดแม่น้ำโขงที่บ้านเวินบึก อีกทั้งเป็นเขตพื้นที่ทางผ่านหากเดินทางเพื่อจะไปแขวงจำปาสัก ไม่มีความจำเป็นต้องเดินทางมายังโขงเจียม แต่อย่างไรก็ตาม โขงเจียมมีลักษณะเด่นด้านการท่องเที่ยวดังกล่าว

ผาแต้มและแม่น้ำสองสี ที่โขงเจียม (ที่มา : คณะวิจัย)

3. แนวโน้มการจัดการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขง กรณี จังหวัดนครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ อุบลราชธานี

พื้นที่ 4 จังหวัดในอีสานประกอบด้วยจังหวัดนครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี มีการจัดการท่องเที่ยวตลอดชายแดนแบบ cross-border tourism มีลักษณะสำคัญอยู่ 2 ลักษณะ คือ การจัดการท่องเที่ยวบริเวณชายแดนที่มีลักษณะเป็นแม่น้ำ ขวางกันคือลำน้ำโขงและการจัดการท่องเที่ยวลักษณะชายแดนที่เป็นผืนดินบริเวณอำเภอสิรินธรจังหวัดอุบลราชธานี ทั้งสองลักษณะมีจุดร่วมกันคือ ในเขตประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวจำนวนมาก ซึ่งเกิดขึ้นจากทิศทางการพัฒนาทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น แต่แหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นกลายเป็นข้อจำกัดเนื่องจากหลังการสร้างแล้วพบว่าสถานที่ท่องเที่ยวไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เนื่องจากยังขาดการบริหารจัดการในประเด็นสำคัญ เช่น การสร้างเรื่องราวที่น่าสนใจ การมีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงการลงทุนของผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในชุมชนมีจำนวนน้อย ส่วนมากจะลงทุนด้านการสร้างที่พักโรงแรม รีสอร์ท

แต่อย่างไรก็ตามประเด็นดังกล่าวนี้สัมพันธ์กับปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาคือ ความไม่ต่อเนื่องของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว กล่าวคือ ในพื้นที่วิจัยพยายามสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ แต่มีการจัดการท่องเที่ยวเพียงไม่กี่ครั้ง จากนั้นไม่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเลย ทำให้การสร้างแหล่งท่องเที่ยวหรือความพยายามพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่มีลักษณะขาดประสิทธิภาพ ล้มเหลว ไม่ต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามไม่สามารถวิเคราะห์แบบสรุปเหมารวมถึงสาเหตุของความไม่ต่อเนื่องล้มเหลวว่าเกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งได้ เนื่องจากแต่ละส่วนมีตัวชี้วัดความสำเร็จต่างกัน เช่น ตัวชี้วัดของหน่วยงานด้านการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของหน่วยราชการบางกรณีไม่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของบริบทของแหล่งท่องเที่ยว ไม่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ประกอบการ รวมทั้งสถานการณ์การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นใหม่

ส่วนในประเทศ สปป.ลาว มีแหล่งท่องเที่ยวติดลำน้ำโขงจำนวนน้อย แต่มีแหล่งท่องเที่ยวภายในแขวงต่างๆจำนวนมากเช่นกัน ส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความงดงามอยู่แล้ว ดังนั้นจึงเป็นจุดแข็งที่แตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวของไทยที่ส่วนใหญ่แหล่งท่องเที่ยวต้องสร้างขึ้นใหม่ หรือต่อเติมจากสิ่งที่มีอยู่แล้ว เช่น การต่อเติมโครงสร้าง ความสะดวก ถนนบริเวณวัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม หรือการสร้างพุทธอุทยานของจังหวัดมุกดาหาร การสร้างอุทยานบัวของจังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดนครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญและอุบลราชธานี สรุปข้อมูลด้านการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ในปัจจุบันไว้ว่าในพื้นที่ยังคงมีปัญหาคือ 1. ด้านความรู้ความเข้าใจเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนยังคงมีน้อย 2. ปัญหาด้านนักท่องเที่ยว ที่ไม่สามารถขายทัวร์ได้หรือขายได้น้อย เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่สามารถเดินทางมาเองโดยรถยนต์ส่วนตัว และหากเป็นนักท่องเที่ยวชาวเวียดนามก็สามารถเดินทางไปเที่ยวที่ในไทยได้เอง 3. ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดจากนโยบายของรัฐทั้งไทยและลาว ทั้งในด้านความคิดเห็นไม่สอดคล้องกัน และวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ประเทศลาวจะมองเพียงระยะสั้น มองเพียงแค่ประเทศลาวจะได้อะไรจากการพัฒนาการท่องเที่ยว หรือโครงการการท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งในอดีต 10 ปีที่แล้ว หน่วยงานการท่องเที่ยวของไทยและหน่วยงานรัฐของไทยได้สำรวจแหล่งท่องเที่ยวในประเทศลาว แล้วพบถ้ำอยู่ประมาณหลายร้อยแห่ง แต่สามารถเที่ยวได้จริงประมาณ 37 แห่ง ซึ่งทางประเทศไทยได้พยายามพูดคุยเรื่องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้สู่การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวไทย-ลาว แต่ ณ ปัจจุบันการพัฒนาร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมยังไม่เกิดขึ้น (จิตร จีระฉัตร. สัมภาษณ์. 2558) 4. ปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก นักท่องเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ที่ไม่รู้ภาษาเวียดนาม มักจะเสียเปรียบจากการที่ถูกหักเปอร์เซ็นต์จากค่าบริการอาหาร ที่พัก ต่างๆ 5. ปัญหาที่เกิดจากนโยบายของรัฐทั้งไทยและลาว เมื่อถึงยุคที่ทหารปกครอง การตรวจเอกสารต่างๆ ก็จะเข้มงวดมากขึ้น จากที่ปกติก็เสียเวลาอยู่แล้ว ทำให้เสียเวลามากขึ้นไปอีกถ้าเจ้าหน้าที่ของด่านมีจำนวนน้อย (ศักดิ์ชาย รัตนสกุลชัยกิจ. สัมภาษณ์. 2558) 6. ปัญหาแผนการตลาดที่ภาครัฐจัดทำขึ้นยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการการท่องเที่ยว (ธารินทร์ พันธุ์มัย. สัมภาษณ์. 2558) 7. ปัญหาของด้านแหล่งการค้าละบริการการท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอและขาดคุณภาพหรือขาดมาตรฐาน เช่นร้านอาหารในด่านช่องเม็กคิดค่าใช้จ่ายเกินราคาหรือแพงเกินจริง ซึ่งจะส่งผลไปถึงการบอกกันปากต่อปาก ทำให้นักท่องเที่ยวไม่คิดคึกเหมือนสมัยก่อน อีกทั้งร้านอาหารยังไม่พร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยว (ไบโพธิ์ บุญจริง. สัมภาษณ์. 2558)

นอกจากนี้ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดนครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญและอุบลราชธานียังมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวดังนี้

1. ภาครัฐต้องให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวอย่างจริงจังและผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง
2. การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องดูที่พฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว
3. ในการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในเส้นทางลุ่มน้ำโขง ท้องถิ่นควรได้เข้ามามี

ส่วนร่วมอย่างแท้จริง และแนวโน้มในอนาคตของเส้นทางการจัดการท่องเที่ยวที่น่าสนใจคือ เส้นทาง R12 เนื่องจากสามารถไปจนถึงจินตอนใต้ได้มีระยะทางประมาณ 1,200 กิโลเมตร ซึ่งเป็นเส้นทางที่ใกล้ที่สุดที่จะไปถึงจินตได้ และในการผ่านด่าน สปป.ลาวควรเสนอให้เปิดด่านได้ตลอด 24 ชม. ซึ่งถ้าสามารถพัฒนาได้ทางลาวจะได้ประโยชน์ร่วมด้วยเพราะสถานที่ท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ทางฝั่งลาวมีมากกว่าฝั่งไทย โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

ข้อมูลจากผู้ประกอบการสอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งพบว่าทั้ง 4 จังหวัดมีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกันตั้งแต่ระดับจังหวัดจนถึงระดับท้องถิ่น มีโครงสร้างในการมอบหมายชัดเจน มีกระบวนการดำเนินการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานชัดเจน

เสริฐ ไชยนันตา (สัมภาษณ์. 2558) ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดนครพนม กล่าวว่าภารกิจสำคัญมีสองส่วนหลัก คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากร กับการพัฒนาบุคลากรโดยร่วมมือกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและ ททท. ซึ่งนครพนมเป็นเมืองยุทธศาสตร์ในการพัฒนาฟื้นฟูความรู้ มีแหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงลุ่มน้ำโขงทั้งด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เชิงนิเวศ และเชิงกีฬา ดังนั้นการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนมจึงบรรจุในแผนพัฒนาของจังหวัดทั้งเรื่องเส้นทางจักรยานเพื่อสุขภาพ จากสะพานมิตรภาพแห่งที่ 3 ถึงพระธาตุพนม และการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าและของที่ระลึกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะผ้าไหมที่เป็นสินค้าขึ้นชื่อเรื่องฝีมือการตัดเย็บและการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งพบว่ามีสถิตินักท่องเที่ยวในปี 2556-2557 เพิ่มขึ้นแบบก้าวกระโดดจากเดิมถึงร้อยละ 32 มีรายได้เพิ่มขึ้นตามตัว จึงเป็นตัวชี้วัดว่านครพนมเริ่มมีการขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยวมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จึงจะต้องพัฒนาสถานที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยว รวมถึงสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในฐานะเจ้าของบ้าน ให้ชาวบ้านและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมและสร้างความยั่งยืนแก่ชุมชน

บุญยานุช วรรณยิ่ง (สัมภาษณ์. 2558) ผู้อำนวยการ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จังหวัดนครพนม กล่าวถึงยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวกลุ่มสนุก (สกลนคร-นครพนม-มุกดาหาร) ว่าจุดขายร่วมของกลุ่มนี้คือ ธรรมชาติ ธรรมะและวัฒนธรรม โดยนครพนมถือเป็นเมืองแห่งความสุขของประเทศไทยจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ชาวบ้านใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ค่าครองชีพถูก มีทิวทัศน์ริมน้ำโขงที่สวยงาม ททท.ในกลุ่มสนุกจึงชูประเด็นท่องเที่ยววิถีไทยเก๋ไก๋ไม่เหมือนใคร ที่สกลนครจะเป็นแหล่งที่ทำผ้าข้อมคราม

ชาวบ้านมีความรู้ในเรื่องการข้อมสีกจากคราม ททท.กำลังจะตีไซน์ออกแบบเส้นทาง ไม่ให้ไปซบปลายๆแล้ว แต่จะให้ไปมีส่วนร่วมในการที่จะออกแบบลายผ้าเอง ข้อมเอง เพื่อจะได้ของชิ้นเดียวที่จะได้กลับไปเป็นของที่ระลึก ซึ่งแนวคิดนี้ก็ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก ในส่วนของนครพนมนั้นมีแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาจำนวนมาก ททท.จึงได้จัดกิจกรรมไหว้พระสองแผ่นดินเพื่อเป็นจุดขายของจังหวัด รวมทั้งส่งเสริมการค้าการลงทุนและส่งออกภายหลังจากเปิดสะพานมิตรภาพแห่งที่ 3 นครพนม-คำม่วน

ด้านจังหวัดอำนาจเจริญ สุรพล บุตรวงศ์ (สัมภาษณ์. 2558) ประชาสัมพันธ์จังหวัดอำนาจเจริญ กล่าวถึง นโยบายของจังหวัด ด้านการท่องเที่ยว โดยระบุว่า ผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว โดยพยายามที่จะคิดค้นหาวิธีที่จะดึงดูดให้คนมาเที่ยวจังหวัดอำนาจมากขึ้น หรือทำอย่างไรที่คนผ่านไปผ่านมาจังหวัดอำนาจเจริญแล้วจะมีจุดแวะพักหรือเป็นแลนด์มาร์ค ซึ่งอำนาจเจริญเองมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือวนอุทยานภูสิงห์-ภูผาผึ้ง พุทธอุทยานและพระมงคลมิ่งเมือง วัดถ้ำแสงเพชร (วัดศาลาพันห้อง) วัดโพธิ์ศิลา วัดพระเหลาเทพนิมิต วัดไชยาศึกคาราม อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว แม่น้ำโขงที่ชานุมาน วนอุทยานดอกเจ้าปู่ สวนเกษตรชิตสกนธ์รีสอร์ท ศูนย์จำหน่ายหัตถกรรมบ้านคำพระ ศูนย์ศิลปาชีพบ้านสร้างถ่อ ที่ผ่านมาผู้ว่าราชการจังหวัด (คนปัจจุบัน) ได้มีโครงการเปิดเมืองอำนาจผ่านเลนส์กล้อง ให้พระ 9 วัดวันเดียวครบ

เสน่ห์ของเมืองอำนาจเจริญ คือเป็นเมืองสงบ ซึ่งขณะนี้ทางจังหวัดได้มีโครงการที่จะก่อสร้าง หอนาฬิกา ซึ่งจะสร้างขึ้นเป็นรูปเม็ดข้าวหอมมะลิ ตั้งชื่อว่า “หอแห่งอำนาจ” ซึ่งจะเป็นแลนด์มาร์คแห่งใหม่ของจังหวัด บริเวณโดยรอบจะสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์ข้าวหอมมะลิ ซึ่งเมืองอำนาจถือเป็นจังหวัดหนึ่งที่ยั่งยืนชื่อว่าเป็นเมืองที่ข้าวหอมมะลิจะหอมที่สุด แต่ที่ผ่านมามีข้อจำกัดเรื่องการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนั้นอำนาจเจริญจึงพยายามที่จะสร้างจุดขายที่แตกต่างจากจังหวัดอื่นๆ ว่าเป็นข้าวหอมมะลิที่ปลูกในพื้นที่ที่เรียกว่า “ตะวันล่อมข้าว” อธิบายตามหลักของเส้นทางโคจรของพระอาทิตย์ เส้นรุ้งเส้นแวงตัดกันในจุดที่เหมาะสม ทำให้ข้าวหอมมะลิที่ปลูกมีความหอมกว่าพื้นที่อื่นๆ

สกนธ์ บุญวิทย์ (สัมภาษณ์. 2558) เจ้าของสวนเกษตรชิตสกนธ์ฟลาวเวอร์แลนด์ ต.บุง อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ ให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวว่าอำนาจเจริญมีสิ่งดีอยู่แต่ขาดการประชาสัมพันธ์ทำให้อำนาจเจริญกลายเป็นเมืองทางผ่านที่คนไม่แวะพัก ทั้งที่ถนนเส้นจากอุบล — มุกดาหารไปยังนครพนมต้องเรียกว่าเป็นถนนสายทองคำ รถวิ่งผ่านจำนวนมากในแต่ละวัน ยิ่งถ้าเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือ AEC แล้วถนนสายนี้จะคึกคักขึ้นอีกหลายเท่า ซึ่งปัจจุบันก็ได้มีรถที่เป็นทะเบียนจากประเทศเพื่อนบ้าน (สปป.ลาว) วิ่งผ่านไปมาจำนวนมากแล้ว ขึ้นกับว่าใครจะสามารถมองในมุมการสร้างธุรกิจการท่องเที่ยวได้

ในด้านความสัมพันธ์การค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน ขณะนี้จังหวัดอำนาจเจริญและจังหวัดสองฝั่งโขงได้ทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างประกอบการฝ่ายไทยและสปป.ลาว โดยได้ทำโลโก้ตราที่จจะวิ่งเข้า — ออกระหว่างสองประเทศ ให้เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นรถที่อยู่ในกลุ่มที่ได้ทำข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งโลโก้วิ่งไปถึงร้านอาหารด้วย หากร้านใดมีโลโก้ติด นั้นหมายถึงจะได้มาตรฐานทั้งเรื่องราคาและคุณภาพด้วย

ส่วนข้อจำกัดในเรื่องการพัฒนาจังหวัดที่เป็นปัจจัยทำให้ขาดความต่อเนื่องนั้นสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากผู้บริหารระดับสูงของจังหวัดโยกย้ายมาแล้วไม่สามารถดำรงตำแหน่งได้อย่างยาวนาน อย่างเช่นตำแหน่งผู้ว่าราชการอำนาจเจริญ ซึ่งเป็นจังหวัดได้ 27 ปี มีผู้ว่าราชการจำนวน 17 คน ถือว่ามีการเปลี่ยนบ่อยมากจนส่งผลกระทบต่อแผนการพัฒนา ปัญหาที่พบคือเมื่อมีการเปลี่ยนผ่านผู้บริหารในระดับสูงคนใหม่มา ก็ต้องเริ่มต้นการวางแผนใหม่ ถ้าเรื่องใดที่ผู้บริหารคนใหม่เห็นด้วยก็อาจจะมีความต่อเนื่อง แต่หากผู้บริหารไม่เห็นด้วยโครงการก็จะถูกเก็บไว้ หลายๆโครงการจึงสะดุดและขาดความต่อเนื่อง ส่งผลให้ภาพรวมของจังหวัดอำนาจเจริญไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร

วัชรพงษ์ โพธิ์สูง (สัมภาษณ์. 2558) หัวหน้าสำนักงานจังหวัดอำนาจเจริญ ให้ข้อมูลในส่วนข้อจำกัดในด้านการค้าการลงทุนและการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านว่า อำนาจเจริญมีจุดขายน้อยส่วนใหญ่แหล่งท่องเที่ยวจะเป็นเชิงวัฒนธรรม มีพื้นที่ที่อยู่ติดชายแดนแม่น้ำโขงอำเภอเดียวคือ อำเภอขานูมาน และมีด่านพรมแดนคือด่านอุ่มเขียว ซึ่งจะมีตลาดนัดแต่คนฝั่งลาว ข้ามมาน้อยมาก วันละไม่ถึง 10 คน ข้อจำกัดหากจะพัฒนาพื้นที่อำเภอขานูมานเป็นแหล่งท่องเที่ยวจะลำบากเนื่องจากฝั่งตรงข้ามคือเมืองไชยภูทองนั้นเป็นหมู่บ้านธรรมดาไม่มีจุดขายอะไรต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งฝั่งตรงข้ามจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

สินค้าที่นำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนส่วนใหญ่จะเป็นเครื่องอุปโภค บริโภค ซึ่งฝั่งลาว จะเข้ามาซื้อจากฝั่งไทยมากกว่า ดูจากมูลค่าการส่งออกฝั่งไทยเดือนละ 70 ล้านบาท ในขณะที่มูลค่าการนำเข้ามีเพียง 7 ล้านบาทตรงจุดนี้อำนาจเจริญได้เปรียบดุลการค้า 10 เท่า

ด้านนโยบายด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านของอำนาจเจริญ จะมีข้อจำกัดตรงที่ว่าฝั่งตรงข้ามไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร กล่าวคือเมื่อจังหวัดเสนอแนวทางความร่วมมือไปก็เหมือนจะเห็นดีเห็นงามด้วย แต่เมื่อไปติดตามความต่อเนื่องแล้วปรากฏว่าโครงการไม่มีความคืบหน้า นอกจากนี้ยังมีเรื่องกฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นอุปสรรคโดยเฉพาะการข้ามแดนในจุดผ่อนปรน ที่ฝั่งตรงข้ามจะกวดขันเข้มเป็นพิเศษ แม้แต่เรือตรวจการของ นปช. ฝ่ายไทยเราเองยังไม่สามารถวิ่งตรวจการได้ตามลำน้ำโขง ต้องใช้เรือหางยาวแทน ในส่วนของขานุमानเองตอนนี้กำลังจะเน้นเรื่องการสร้างเรื่องราวเกี่ยวกับตำนานยักษ์คู่ ที่มาของชื่ออำเภอขานุमानตามตำนานนิทานเรื่องยักษ์คู่

ด้านจังหวัดอุบลราชธานี วิชุกร กุหลาบศรี (สัมภาษณ์. 2558) ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานอุบลราชธานี กล่าวถึงจุดแข็งของการท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานีว่าเป็นเมืองใหญ่ มีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากและเป็นเส้นทางที่จะเชื่อมต่อการท่องเที่ยวกับต่างประเทศเช่น สปป.ลาว กัมพูชา เวียดนาม ซึ่งปัจจุบันมีเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมทั้งสามประเทศเกิดขึ้นจำนวนมาก มีการลงทุนด้านการคมนาคมเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวในตัวจังหวัดเองก็มีจุดแข็งของแหล่งท่องเที่ยวคือมีสถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่เหมือนใคร มีเอกลักษณ์ เช่น ตะวันขึ้นที่ผาชะนะโต หรือแหล่งวัฒนธรรมชาติตามลำน้ำโขง อย่างไรก็ตามจุดอ่อนของการท่องเที่ยวก็มีเช่นกัน เช่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวใหม่ยังคงมีน้อย อย่างไรก็ตามในระดับจังหวัดยังคงมีแผนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่อย่างต่อเนื่อง ดังที่ โกวิท แสนสุข (สัมภาษณ์. 2558) หัวหน้าส่วนสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวถึงภาระงานของหน่วยงานของตนเองที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวว่าได้รับหน้าที่ในการผลักดันพื้นที่ท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นมรดกโลกในด้านธรณีพิสัยฐาน บริเวณอำเภอโพธิ์ไทร อำเภอเขมราฐ อำเภอโขงเจียม อำเภอสรินธร

หากสรุปสถานการณ์สำคัญของการท่องเที่ยวเฉพาะฝั่งไทยใน 4 จังหวัดจะพบว่า

1. ด้านแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 จังหวัดมีความพยายามสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่อย่างต่อเนื่องทั้งในระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น อำเภอ เทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล

2. ด้านแหล่งท่องเที่ยวทั้งที่มีอยู่แล้วและเกิดขึ้นใหม่ขาดการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เนื่องจากมีปัจจัยเกี่ยวข้องสำคัญ คือ

2.1 ในท้องถิ่นขาดบุคลากรที่เข้าใจการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

2.2 การใช้งบประมาณในการสร้างแหล่งท่องเที่ยวของหน่วยงานขาดบูรณาการความร่วมมือวางแผนการท่องเที่ยวร่วมกัน ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวไม่เชื่อมโยงกัน จะพบว่าใน 4 จังหวัดยังมีจุดแข็งจุดรวมกัน คือ เป็นพื้นที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านได้แก่ สปป.ลาว เวียดนามและกัมพูชา ลักษณะสำคัญนี้เป็นจุดแข็งของการท่องเที่ยวบริเวณชายแดนอีสานเนื่องจากมีศักยภาพในการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

ปัจจุบัน ความต้องการของผู้ประกอบการในพื้นที่ต่างมุ่งค้นหาเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ เชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้านและบริบทการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆที่เกิดขึ้น เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี มีความพยายามเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในหลายเส้นทางที่เกิดใหม่ เช่น พยายามเชื่อมกับแขวงสะละวัน เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวใหม่ตามเส้นทาง R15 จากอุบลผ่านเข้าแขวงสะละวัน ผ่านด่านชายแดนละไลเข้าเวียดนามที่เมืองกวางตรีและสามารถไปพักที่เมืองเว้ของเวียดนามได้ ซึ่งปัจจุบันมีการเปิดด่านถาวรแล้ว เพียงแต่มีข้อจำกัดด้านเส้นทางท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นเส้นทางชนไม่ขนาดใหญ่ของเวียดนามและลาว ขณะนี้รัฐบาลลาวและแขวงสะละวันได้ส่งหนังสือเป็นทางการเพื่อเชิญผู้ประกอบการสำรวจ เส้นทางท่องเที่ยวใหม่

นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวไทย-ลาว-เวียดนามใต้ ซึ่งเกิดขึ้นจากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวและสร้างเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ระหว่างแขวงอัตปือ ของ สปป.ลาวกับเวียดนามใต้ ปัจจุบันบริบทที่ชี้วัดถึงแนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวตามเส้นทางนี้คือ ความพยายามสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของแขวง อัตปือ สปป.ลาว เช่น การสร้างวัดไซเซตตราให้มีลักษณะเฉพาะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีช่างฝีมือจากประเทศไทย ทัศนกร ปริญญาปุ่น (สัมภาษณ์. 2558) เป็นผู้ไปร่วมสร้าง โดยมีการวางโครงการไว้หลายปีต่อเนื่อง สาเหตุหนึ่งเกิดจากในประเทศไทย มีแหล่งท่องเที่ยว Unseen Thailand “วัดศิริธรรมารามภูพร้าว”ในอำเภอสิรินธร บริเวณตำบลช่องเม็ก ได้รับความนิยมจากฝั่ง

ไทย ในส่วนของ สปป.ลาว จึงเริ่มเชื่อมโยงลักษณะแหล่งท่องเที่ยว โดยมีช่างฝีมือจากประเทศไทยไปร่วมสร้างวัดใน สปป.ลาว โดยมีนักลงทุนของ สปป.ลาวเป็นนายทุนในการสร้าง นัยความสัมพันธ์ของการสร้างวัดทั้งสองแห่ง แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย-ลาว บนลักษณะภูมิศาสตร์พื้นที่เชื่อมโยงเมืองต่อเมืองตามเส้นทางถนน ที่สามารถเชื่อมต่อกันได้ อีกกรณีศึกษาที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มการท่องเที่ยวบริเวณชายแดน คือ เส้นทางเชื่อมโยงไทย-ลาว-กัมพูชา ผู้ประกอบการบริเวณด่านชายแดนช่องเม็ก ให้ข้อมูลถึงการจัดการท่องเที่ยวเชื่อมโยงเส้นทางนี้ว่ามีการพัฒนามากกว่า 5 ปี หลังจากการเกิดด่าน แต่ยังคงมีข้อจำกัดด้านเส้นทางคมนาคม ดังนั้นผู้จัดทัวร์มักจะนำนักท่องเที่ยวที่สนใจเส้นทางนี้ไปเดินทางผ่านเส้นทางช่องสะง่า จังหวัดศรีสะเกษ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

หากพิจารณาถึงแนวโน้มในการจัดการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขง จะพบว่ามีแนวโน้มการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่และการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเดิม เพียงแต่ยังคงมีลักษณะขาดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคชุมชน จุดอ่อนของการพัฒนาการท่องเที่ยวคือยังขาดการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตามลำน้ำโขง แม้จะมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีศักยภาพอย่างต่อเนื่อง แต่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยเท่านั้น อีกทั้งในหลายแหล่งท่องเที่ยวยังมีข้อจำกัดที่ซับซ้อน เช่น ด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ในเขตของเอกชน หรือตั้งอยู่ในเขตของอุทยานแห่งชาติ ทำให้ไม่สามารถวางแผนการพัฒนาได้ไม่เต็มที่ อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษายังคงดำเนินไปตามกรอบภาระการทำงานของหน่วยงาน ซึ่งสามารถสรุปลักษณะของการจัดการท่องเที่ยวดังนี้

1. ทั้ง 4 จังหวัดมีความพยายามผลักดันให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ มีการกำหนดนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดตนเองชัดเจน มีโครงการต่อเนื่องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเดิมและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เช่น จังหวัดอำนาจเจริญกำลังสร้างพุทธอุทยาน จังหวัดอุบลราชธานีพยายามผลักดันให้มีมรดกโลกในจังหวัด เป็นต้น

2. การประสานงานของหน่วยงานในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดยังมีลักษณะขาดการบูรณาการแผนร่วมกัน กล่าวคือ แต่ละหน่วยงานจะทำงานตามภาระหน้าที่ตนเองในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ดำเนินงานตามตัวชี้วัดที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งทำให้การดำเนินงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไม่ต่อเนื่อง

3. ความร่วมมือระหว่างรัฐกับเอกชน มีลักษณะไม่สอดคล้องเป็นบางกรณี เช่น ผู้ประกอบการต้องการไปสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างเส้นทางท่องเที่ยว ต้องรอภาครัฐในการประสานงานระดับรัฐ ซึ่งด้านหนึ่งมีความจำเป็นที่ต้องมีข้อตกลงเพื่อพัฒนาความร่วมมือ แต่ด้านหนึ่งผู้ประกอบการเห็นว่าเมื่อเอนไซการทำงานมากเกินไปทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ข้อเสนอในการพัฒนาการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขงจากจังหวัดนครพนมถึงจังหวัดอุบลราชธานีในครั้งนี้เห็นว่าส่วนราชการภาครัฐและภาคเอกชนที่ดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องบูรณาการการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย โดยมุ่งค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนริมฝั่งโขงเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตสองฝั่งโขง จากนั้นเร่งสร้างกลไกในการสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนตามริมฝั่งลำน้ำโขง โดยมุ่งให้สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ที่กำลังขยายตัว

บรรณานุกรม

- โกวิท แสนสุข. (5 มิถุนายน 2558). **สัมภาษณ์.** หัวหน้าส่วน. สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุบลราชธานี.
- คณากร ปริญญาปยุตโณ. (5 มิถุนายน 2558). **สัมภาษณ์.** นายช่างใหญ่. วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว.
- จักรี เตชะวารี. (2556). **ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ.
- จิตร จีระฉัตร. (6 มิถุนายน 2558). **สัมภาษณ์.** ผู้บริหาร. โรงแรมแม่โขงเวลฮอลิเดย์ Mekong World Holidays.
- ธารินทร์ พันธุ์มัย. (6 มิถุนายน 2558). **สัมภาษณ์.** นายกสมาคม. สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม.
- นนทยา อธิธิชินันธุ์ชรรและคณะ. (2556). **โครงการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางเรือตามลำน้ำโขงในเขตพื้นที่เชียงคานถึงโขงเจียม.** สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- บุญยานุช วรรณยิ่ง. (7 มิถุนายน 2558). **สัมภาษณ์**. ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. สำนักงานจังหวัดนครพนม.
- ไบโพธิ์ บุญจริง. (6 มิถุนายน 2558). **สัมภาษณ์**. ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว. เชียงฟ้ารีสอร์ท อำเภอสิรินคร จังหวัดอุบลราชธานี.
- ประจวบ จันทรหมื่น. (2556). **โครงการศึกษาภาพการท่องเที่ยวตามแม่น้ำโขง กรณีศึกษาจากเชียงคานถึงโขงเจียม**. สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ประณะชัย คำสิงห์. (6 มิถุนายน 2558). **สัมภาษณ์**. หัวหน้าสำนักงาน. การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอำนาจเจริญ.
- มิ่งสรรค์ ขาวสะอาด. (2555). **การท่องเที่ยวไทยจากนโยบายสู่รากหญ้า**. กรุงเทพฯ: สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.)สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ.
- มิ่งสรรค์ ขาวสะอาดและอภิวัฒน์ รัตนวราหะ. (2557). **ฉกทัศน์ชีวิตคนไทยพุทธศักราช 2576**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.).
- วิชุกร กุหลาบศรี. (5 มิถุนายน 2558). **สัมภาษณ์**. ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. สำนักงานอุบลราชธานี
- วัชรพงษ์ โพธิ์สูง. (7 มิถุนายน 2558). **สัมภาษณ์**. หัวหน้าสำนักงาน. สำนักงานจังหวัดอำนาจเจริญ.
- ศักดิ์ชัย รัตนสกุลชัยกิจ. (6 มิถุนายน 2558). **สัมภาษณ์**. บริษัทเอส.พี.บี.อาร์ทัวร์ S.P.B.R. TOUR.
- สกนธ์ บุญวิทย์. (7 มิถุนายน 2558). **สัมภาษณ์**. ประธานสภา. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดอำนาจเจริญ.
- สุรพล บุตรวงศ์. (7 มิถุนายน 2558). **สัมภาษณ์**. หัวหน้าประชาสัมพันธ์. ประชาสัมพันธ์จังหวัดอำนาจเจริญ.
- เสีรรู ไซยนันดา. (7 มิถุนายน 2558). **สัมภาษณ์**. ผู้อำนวยการ. การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม.

